

- Гегель Г. В. Ф. Наука логики: в 3 т. Москва: Мысль, 1971. Т. 2. 248 с.
- Горбатенко В. Політологічний енциклопедичний словник. 2-ге вид. доп. і перероб. Київ: Генеза, 2004. 736 с.
- Шекспир Уильям. Антоний и Клеопатра. *Полное собрание сочинений*: в 8 т. Москва: «Искусство», 2015. Т. 7. С. 101–256.
- Giddens A. Runaway World. How Globalisation is Reshaping our Lives. 1st eds, Moscow: All World, 2004. 124 p.
- Luhmann N. Die Wissenschaft der Gesellschaft. 1st eds, Frankfurt. Moscow: Suhrkamp Verlag; Auflage, 1990. 732 p.

References

- Bek U. (2000). *Obshchestvo riska. Na puti k drugomu modernu [Risk society. On the way to another Art Nouveau]*. Moskva: Progress-Traditciia [in Russian].
- Gegel G. V. F. (1971). *Nauka logiki [Science of logic]* (Vol. 2). Moskva: Mysl [in Russian].
- Giddens A. (2004). Runaway World. How Globalisation is Reshaping our Lives. 1st eds, Moscow: All World., 124 p.
- Horbatenko V. (2004). *Politolohichniy entsyklopedychnyi slovnyk [Political science encyclopedic dictionary]*. (2nd ed). Kyiv: Heneza [in Ukrainian].
- Luhmann N. (1990). Die Wissenschaft der Gesellschaft. 1st eds, Frankfurt. Moscow: Suhrkamp Verlag; Auflage., 732 p.
- Shekspir U. (2015). Antonii i Kleopatra [Anthony and Cleopatra]. *Poln. sobr. coch. [Complete works]* (Vol. 7, pp. 101-256). Moskva: “Iskusstvo” [in Russian].

УДК 316.77

СІДОРКІНА Олена Миколаївна

кандидат філософських наук, доцент Київського національного авіаційного університету

СКИБА Оксана Петрівна

кандидат філософських наук, доцент Київського національного авіаційного університету
Пода Тетяна Анатоліївна, кандидат філософських наук, доцент Київського національного авіаційного університету

СОЦІАЛЬНА ПРИРОДА КОМУНІКАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ

Питання комунікативних аспектів людського буття, їхні особливості у сучасну епоху знайшли широке відображення в науково-філософському дискурсі. При цьому, комунікація є не лише суб'єктивним актом окремих індивідів, але й включає у себе об'єктивну складову у вигляді певних детермінант комунікативних процесів, які визначають особливості їх реалізації на конкретно-особистісному рівні. Аналіз соціального та індивідуального комунікативного досвіду свідчить про те, що комунікація часто являється амбівалентним процесом. Вона може виступати як у формі активного і

конструктивного спілкування, так і приймати негативний бік у вигляді феномену самотності. При цьому, самотність буття людини серед зростаючих інформаційних потоків набуває нової екзистенційної глибини.

У розкритті різних питань соціальної та індивідуальної комунікації актуальним є використання теоретичного доробку різних концепцій сутності людини, у тому числі німецької класичної філософії, філософської антропології та екзистенційної гуманістичної філософії. Також, важливими для зазначеної теми є дослідження різних аспектів формування свідомості, комунікації, наукового дискурсу у сучасному інформаційному суспільстві, зокрема особливостям діалогу культур в інформаційному просторі, проблемам сутнісного виміру сучасної соціальної людини, обґрунтуванню сучасних соціокультурних практик. Сам процес комунікації відбувається за наявності певного середовища існування індивідів. При більш глибокому аналізі природи людини стає зрозумілим іманентна необхідність існування інших людей як родової сукупності, в межах якої проявляється істинна сутність людини-індивіда в усій своїй повноті. За висловом Л. Фейєрбаха, «...там, де по-за Я... немає іншої людини, там немає й мови про мораль; лише суспільна людина є людиною» (Фейєрбах, 1995, с. 457). Тобто будь який прояв людської духовності, чи то моральні норми, чи то культурні надбання, які включені до комунікативних процесів, всі вони реалізуються лише у взаємовідносинах між людьми у колективі, соціумі, розуміння чого з'являється вже в німецькій класичній філософії та філософській антропології.

З філософської точки зору людина не може розглядатися «позасоціальною» в своєму абсолютному розумінні. Людина як істота розумна одночасно виступає і як суспільна істота, соціальний початок якої має універсальний характер і не відчужується, поки як індивід, особистість, вона формується у людському колективі. В усіх проявах свого життя, навіть у випадках, коли воно не виступає у безпосередній формі колективного, що здійснюється індивідом спільно з іншими, є проявом і утвердженням суспільного життя (Маркс, 1974, с. 119).

У даному плані підходи до філософського розуміння явища соціальної комунікативності ґрунтуються на визнанні конкретно-історичного, а не абстрактного характеру сутності людини, зміст якої змінюється в залежності від конкретного змісту тієї чи іншої епохи, формації, соціально-культурного і культурно-побутового контексту тощо. (Спіркін, 1988, с. 451).

У світогляді саме конкретно-історичного індивіда знаходять своє відображення ідеали і цінності певної історичної епохи, відповідно до сукупності яких (з урахуванням технічних досягнень у галузі накопичення і передачі інформації, доступності індивіда до каналів і засобів її ретрансляції) відбувається процес комунікації.

Таке відображення є по-суті сутнісним виміром соціальної людини відповідної епохи. Якщо говорити про людину сьогодення, то її сутнісний

вимір як людини соціальної вказує на зростаючу залежність індивіда від соціуму, певних правил гри, що встановлені в ньому, який непомітно перестає бути самою собою, надягаючи маски соціального актора щоб грати ангажовані соціальні ролі (Ороховська, 2010, с. 54). Відбулася певна релятивізація культури як середовища, коли інформація і різноманітність засобів її передачі сприяли посиленню абстрактної раціоналізації колективного життя в цілому. Усе це призвело до «...створення досить ефективного світу думок – нової фігури культури як горизонту» (Полікарпов, 1990, с. 207).

У процесі розгортання соціальної сутності людини відбувається культурно-цивілізаційна ретрансляція суспільного досвіду, встановлення нових адаптованих до конкретної ситуації форм комунікативної взаємодії. При цьому остання може виступати і як певна соціальна новація, механізм якої можна відобразити через поняття соціокультурних практик, «...які покликані зняти первинні конформістські настрої та продемонструвати переваги й потенціал нововведень» (Ягодзінський, 2015, с. 89).

Справедливим є положення про конкретно-історичний характер сутності людини, зумовлений рівнем технічного розвитку суспільства, який продовжує проявлятися у сучасних умовах. Сучасне інформаційне суспільство з його постнекласичною наукою, відзначається появою нових мотивів у традиційному змісті соціальних комунікацій, відображаючи перш за все еволюцію духовних цінностей західного суспільства за останні сотні років. Порівняння з цінностями попередніх часів свідчить про значну їх трансформацію, що робить необхідним врахування історичних меж тих чи інших ціннісних об'єктів (Ракітов, & Богуславський, 1985, с. 345). Мабуть найбільш рельєфно ці процеси показані у художній формі виразу за допомогою жанрових засобів літератури та кінематографу. В окремих випадках вони звучать певним попередженням про негативні явища, що почали проявлятися у сфері духовності (Голдінг, 2008; Качулін, 2015). Це стосується як міжособистісної комунікації так і комунікативних відносин людини із світом Надприродного.

Так дискурс низки сучасних творів мистецтва на соціальну і психологічну тематику демонструє заміну потреби у спілкуванні з Богом прагматизмом у дусі Ч. Пірса або У. Джемса і що тепер «...самою потужною перетворюючою силою стала інформація, а не людська активність» (Качулін, 2015). Все більше з'являється явище самотності індивідів у соціумі, у електронних соцмережах із драматичними психологічними переживаннями.

Отже, зростає необхідність вивчення особливостей інформаційного простору, його поширеність і вплив на умови індивідуальної та соціальної комунікації. Можна вважати, що сучасні комунікативні процеси здійснюються в умовах інформаційного суспільства, в якісних змінах технологій функціонування інформації в суспільстві. Це проявляється перш за все у розширенні сфери комунікації, швидкості отримання та кількісних параметрів інформації, а головне – явище демасифікації, персоналізації засо-

бів масової інформації та перехід на новий рівень діалогічного спілкування через інформаційні мережі (Дротенко, 2011, с. 6). За таких умов людина тепер з одного боку, стає більш «доступною» технічно для підтримання соціальних контактів у мережевому просторі, навіть знаходячись відірваною від центрів цивілізації у фізичному плані, а з іншого, по-новому актуалізувалася екзистенційна проблема кінцевості буття і самотності людини в світі, відчуття загубленості і страх перед безкінечною безоднею.

Список використаних джерел

- Голдинг Уильям. Повелитель мух / пер. с англ. Е. А. Суриц. Москва: АСТ, 2008. 256 с.
- Дротянко Л. Г. Інформаційний простір і діалог культур в інтер'єрі XXI століття. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2011. № 1 (13). С. 5-8.
- Качулин А. Совсем другой Робинзон (2015, Октябрь 16). *Татьянин день: Молодёжный интернет-портал МГУ*. URL: <http://www.taday.ru>
- Маркс К. Экономическо-философские рукописи. *Сочинения*. 2-е изд. Москва: Гос. изд-во политической литературы, 1974. Т. 42. С. 411-74.
- Ороховська Л. А. Сутнісний вимір соціальної людини. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2010. № 2 (12). С. 545-8.
- Поликарпов В. С. Лекції з історії світової культури. Харків: Вид-во «Основа» при ХДУ, 1990. 223 с.
- Спиркин А. Г. Основы философии: учеб. пособие для вузов. Москва: Политиздат, 1988. 592 с.
- Фейербах Л. Эвдемонизм. *Сочинения*: в 2 т. Москва: Наука, 1995. Т. 1. С. 427-475.
- Философия. Основные идеи и принципы: Популярный очерк / А. И. Ракитов, В. М. Богуславский, В. Е. Чертихин, Г. И. Эзрин. Москва: Политиздат, 1985. 368 с.
- Ягодзінський С. М. Формування глобальної свідомості як соціокультурна практика. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2015. № 1 (21). С. 889-93.

References

- Golding U. (2008) *Povelitel mukh* [Sovereign of flies]. Moskva: AST [in Russian].
- Drotianko L. H. (2011). *Informatsiinyi prostir i dialoh kultur v inter'ieri XXI stolittiaiu* [Informative space and dialog of cultures is in the interior of XXI age]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seria: Filosofiia. Kulturolohiï* [Announcer of the National aviation university. Series: Philosophy. Kul'turologiya], 1 (13), 5-8 [in Ukrainian].
- Kachulin A. (2015). *Sovsem drugoi Robinzon* [Quite another Robinzone]. *Tatianin den: Molodezhnyi internet-portal MGU* [Tat'yanin day: Youth internet-portal of MGU]. URL: <http://www.taday.ru> [in Russian].

- Marks K. (1974). Ekonomichesko-filosofskie rukopisi [Economic-philosophical manuscripts]. In *Sochineniia [Making]*. (Vol. 42, pp. 41-174). Moskva: Gos. izd-vo politicheskoi literatury [in Russian].
- Orokhovska L. A. (2010). Sutnisnyi vymir sotsialnoi liudyny [Essence measuring of social man]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Filosofiia. Kulturolohii [Announcer of the National aviation university. Series: Philosophy. Kul'turologiya]*, 2 (12), 54-58 [in Ukrainian].
- Polikarpov V. S. (1990). *Lektsii z istorii svitovoi kultury [Lectures are on history of world culture]*. Kharkiv: Vyd-vo "Osnova" [in Ukrainian].
- Rakitov A. I., Boguslavskii V. M., Chertikhin V. E., & Ezrin G. I. (1985). *Filosofiia. Osnovnye idei i printcipy: Populiarnyi ocherk [Philosophy. Basic ideas and principles: Popular essay]*. Moskva: Politizdat [in Russian].
- Spirkin A. G. (1988). *Osnovy filosofii [Bases of philosophy]*. Moskva: Politizdat [in Russian].
- Feierbakh L. (1995). Evdemonizm [Evdemonizm]. In *Sochineniia [Making]*. (Vol. 1. pp. 427-475). Moskva: Nauka [in Russian].
- Yahodzinskyi S. M. (2015). Formuvannia hlobalnoi svidomosti yak sotsiokulturna praktyka [Forming of global consciousness as sociocultural practice]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Filosofiia. Kulturolohii [Announcer of the National aviation university. Series: Philosophy. Kul'turologiya]*, 1 (21), 88-93 [in Ukrainian].

УДК 316.324.8:004

orcid.org/ 0000-0002-3055-9812

ДМИТРЕНКО Віталій Анатолійович

кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології та МВКД
Полтавського національного педагогічного університету імені
В.Г.Короленка

«ІНФОРМАЦІЙНА ДОБА» ТА «ЕПОХА ПОСТМОДЕРНУ»: ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Загальновизнаним і правомірним є постулат про те, що наукове осмислення будь-якого явища неможливе без його чіткого категоріального маркування. На думку окремих представників «точних» наук, саме відсутність чітких дефініцій є головною хвибою гуманітаріїв і провокує недовіру до їхніх наукових студій. Почасти, погоджуючись із такими закидами, наголосимо на принциповій неможливості однозначних контурів тих чи інших суспільних і культурних реалій. Утім, це не заперечує необхідності дискусії щодо продукування, вживання та поширення термінів, що окреслюють явища суспільного та культурного життя. Особливо, коли мова йде про ті з них, які претендують на статус «рекламної вивіски» для